บทบาทของท่านอัลลามะฮฺมุฮัมมัด อิบนุลอะมีน บูคุบซะฮฺ อัลฮะซะนีย์ในการเผยแผ่แนวทางอัซซะลัฟแบบภาพรวม

ท่านอัลลามะฮฺมุฮัมมัด อิบนุลอะมีน บูคุบซะฮฺ อัลฮะซะนีย์ถือเป็นหนึ่งในนักวิชาการคนสำคัญที่มีส่วนในการเผยแผ่แนวทางอัซซะละฟียะฮฺแบบภาพรวมในดินแดนโมร็อกโกและพื้นที่ตั้งแต่ทวีปแอฟริกาเหนือลงไป ในมิติของปูมหลังชีวิตแล้ว ท่านเป็นนักวิชาการคนหนึ่งที่สืบสายตระกูลจากท่านนบีมุฮัมมัด(จากลูกหลานของท่านอิดรีซ อัลอักบัรที่สืบไปถึงท่านอัลฮะซัน)[39] ด้วยเหตุนี้ความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดของท่านกับอัลฮาฟิซฺ อะฮฺมัด อัลฆุมารีย์ ที่มีเชื้อสายของท่านนบีสายเดียวกันกับท่าน จึงเกิดขึ้นด้วยกับเหตุผลประการนี้ด้วยเช่นกัน

อย่างไรก็ตามแต่พระองค์อัลลอฮฺได้ทรงประทานอัตเตาฟีก (ทางนำและการยืนหยัดบนทางนำ) แก่ตัวท่าน จากผู้ที่เป็นสานุศิษย์คนสนิทของนักฮะดีษที่รอบรู้มากที่สุดคนหนึ่งของโลกอิสลาม ในท้ายที่สุดท่านก็ได้ผันเส้นทางศาสนาของตนเองมาอยู่บนสายธารของอัซซะละฟียะฮฺด้วยอิทธิพลการเผยแผ่อัซซะลัฟของชัยคฺอัลบานีย์

บทบาทในการเผยแผ่แนวทางอัซซะลัฟของท่านชัยคฺนั้น มีมากมายจนข้าฯ ไม่อาจจะนำมากล่าวได้ตรงนี้ทั้งหมด จึงขอสรุปบทบาทของท่านในด้านนี้โดยสังเขป

- *การต่อสู้กับหลักศรัทธาของอัลอะชาอิเราะฮฺ*

ท่านชัยคฺบูคุบซะฮฺเป็นหนึ่งในนักวิชาการที่เผชิญหน้ากับกลุ่มอัลอะชาอิเราะฮฺอยู่ตลอด ทั้งนี้เพราะท่านตระหนักดีว่าหลักศรัทธาของอัลอะชาอิเราะฮฺนั้นไม่อาจนำพาผู้คนสู่ “อัตเตาฮีด” ในแบบที่ท่านนบีมุฮัมมัดและชาวมุฮาญิรีนอันศอรศรัทธากันอยู่ สาเหตุสำคัญมาจากการที่ “เตาฮีด” ของกลุ่มอะชาอิเราะฮฺเป็น “เตาฮีดแนวกรีก” หรือ “เทววิทยาแบบสำนักเอเธนส์” นั่นเอง

---

[39] บัดรฺ อัลอัมรอนีย์ อัฏฏ็อนญีย์, *มะศอฮิรุซซะร็อฟวัลอิซซะฮฺอัลมุตะญัลลิยะฮฺฟีฟะฮฺเราะซะฮฺอัชชัยคฺมุฮัมมัดบูคุบซะฮฺ*, หน้า 19.

ท่านชัยคฺบูคุบซะฮฺﷺได้กล่าวว่า

لايجوز للإنسان أن يوحد الله على مذهب الأشاعرة. ماشي الأشعري لأن الأشعري تاب إلى الله، وما بقاش معتزلي، وأما الأشاعرة معتزلة هذو.

“ไม่อนุญาตแก่มนุษย์คนใดในการที่เขาจะให้การเคารพกราบไหว้แก่อัลลอฮฺองค์เดียวบนฐานของการสังกัดอยู่ในสำนักอัลอะชาอิเราะฮฺ พวกเขาไม่ได้ตามท่านอัลอัชอะรีย์ เพราะท่านอัลอัชอะรีย์ได้สำนึกผิด (เตาบะฮฺ) กลับตัวสู่พระองค์อัลลอฮฺแล้ว และท่านไม่ได้เป็นมุอฺตะซิละฮฺใด ๆ เหลืออีกแล้ว และสำหรับสำนักอัลอะชาอิเราะฮฺแล้ว ก็คือสำนักมุอฺตะซิละฮฺพวกนี้แหละ”

คำพูดของชัยคฺบูคุบซะฮฺข้างต้น ข้าฯ ถอดความมาจากคลิปวิดีโอจากยูทูบต่อไปนี้

https://www.youtube.com/watch?v=BdbCmL1MKlE

لايجوز للمسلم أن يوحد الله على مذهب الأشاعرة (العلامة محمد بوخبزة)

(لايجوز للمسلم أن يوحد الله على مذهب الأشاعرة (العلامة محمد بوخبزة)، يوتيوب، https://www.youtube.com/watch?v=BdbCmL1MKlE، 2025/01/16)

ชัยคฺบูคุบซะฮฺﷺยังได้กล่าวไว้ใน "คำนิยม" ที่ท่านเขียนให้ลูกศิษย์ของท่านว่า

وهكذا يعجب الإنسان السوي المؤمن من سلوك هؤلاء القادة العقلانيين، وهم يعلمون أن فلسفة الإغريق لم تغن عنهم شيئاً وأن كبارهم كانوا وثنيين، لم يهتدوا بعقولهم إلى الحق، وأن من وقع على صواب منهم فإنه لم يطمئن به بل عاش مضطرباً لم يهنأ به شيئاً.

"และเช่นนี้แหละ มนุษย์ผู้ที่เที่ยงตรงมีศรัทธา (ต่ออิสลาม) จะประหลาดใจแกมปฏิเสธกับพฤติการณ์ทางศาสนาของเหล่าแม่ทัพ (แกนนำ) แห่งหมู่ชนผู้นิยมปัญญาวิภาษแนวกรีกพวกนี้ โดยที่พวกเขา (เหล่าแม่ทัพของอะชาอิเราะฮฺอย่าง อัรรอซีย์และคนอื่น ๆ-ผู้แปล) **ต่างก็รู้ดีว่าความจริงแล้วปรัชญาของเมืองกรีกไม่เคยอำนวยประโยชน์แก่พวกเขาแต่อย่างใดเลย** และ (พวกเขายังรู้ว่า) ความจริงแล้วบรรดานักปรัชญาอาวุโสของพวกเขา **คนเหล่านั้นล้วนแล้วแต่เป็นพวกบูชารูปเจว็ดทวยเทพสสารมงคลทั้งหลายโดยที่พวกนักปรัชญาเหล่านั้นไม่เคยถูกนำทางไปสู่สัจธรรมด้วยการใช้สติปัญญาของพวกเขา (ไปสู่ความจริงได้)** และ (พวกเขาก็ยังรู้ว่า) แท้จริงแล้วใครก็ตามในหมู่พวกเขาได้ค้นพบกับความถูกต้องหนึ่งขึ้นมา บุคคลผู้นั้นก็ไม่เคยมีความสงบใจกับความถูกต้องที่ตนเองค้นพบมา แต่ทว่าเขากลับมีชีวิตในสภาพที่สับสนย้อนแย้งในตัวเองโดยไม่เคยได้สุขสมภิรมย์ใจกับสิ่งหนึ่งใดเลย"[40]

จากข้อมูลข้างต้น ชี้ให้เห็นว่า ท่านอัลฮาฟิซฺ อะฮฺมัด อัลฆุมารีย์และอัลลามะฮฺบูคุบซะฮฺﷺ ล้วนแล้วแต่มีความเข้าใจในทางเดียวกันว่า หลักศรัทธาของกลุ่มอัลอะชาอิเราะฮฺนั้นวางรากฐานอยู่บนระบบคิดที่อาศัยปรัชญาและตรรกศาสตร์ของชาวกรีกมาเป็นรากเหง้าในการเข้าใจตัวบทศาสนาที่กล่าวถึงพระนามและคุณลักษณะของพระองค์อัลลอฮฺﷻโดยเฉพาะอริสโตเติลนั้นมีอิทธิพลอย่างมากต่อระบบความเชื่อของพวกเขา กล่าวคือ ตรรกศาสตร์ที่ราชครูอะชาอิเราะฮฺบ้านเราเชิดชูไว้เหนือศีรษะนั้น มีความเกี่ยวข้องจนแยกกันไม่ได้จากปรัชญาเรื่อง "ปทารถะ 10 ประการ" (ten categories) ของอริสโตเติล เนื่องจาก

[40] มุศเฏาะฟาย์ บาฌู, *อะกออิดอัลอะชาอิเราะฮฺ* (อัลกอฮิเราะฮฺ: อัลมักตะบะตุซซะละฟียะฮฺ, 1433), หน้า 4. คำนิยมโดยชัยคฺบูคุบซะฮฺ.

ตรรกศาสตร์ที่พวกเขานำมาเรียนนั้นได้ให้ความสำคัญอย่างมากกับการอภิปรายถึงประเด็นของคำศัพท์ (อัลอัลฟาสฺ), คุณลักษณะและขอบเขตของคำศัพท์, การนิยามศัพท์, ประพจน์, การคิดหาเหตุผล (อัลอิซติดลาล) และอื่น ๆ อันเป็นหัวข้ออภิปรายในวิชาตรรกะที่พวกเขาเรียนกัน

ในการที่มนุษย์จะสามารถประมวลผลทางความคิดขณะทำการอภิปรายไปตามหัวข้อย่อยต่าง ๆ ในวิชาตรรกะได้นั้น สิ่งที่เป็นรากฐานความรู้สำคัญที่มีผลต่อการสร้างระบบความคิดที่เป็นองค์รวมและถูกต้องต่อคำศัพท์และประโยคใด ๆ ก็ตาม ล้วนแล้วแต่ต้องมีการเข้าใจแก่นแท้ของสิ่งที่คำศัพท์ตัวนั้นได้ถูกอ้างถึงเสียก่อน นั่นหมายความว่า ระบบคิดของมนุษย์จำต้องมีความเข้าใจถึงตัวตนและลักษณะของสสาร (matter) รอบตัวมนุษย์เสียก่อนการทำความเข้าใจเนื้อแท้ของสสารนี้ พวกอัลอะชาอิเราะฮฺก็ไปหยิบ “ปทารถะ 10 ประการ” (ten categories) ของอริสโตเติลมาเรียนต่อด้วย ขึ้นอยู่กับว่าตำราตรรกศาสตร์ของนักวิชาการอัลอะชาอิเราะฮฺแต่ละคนจะแยกวิชานี้ออกไปเรียนเป็นวิชาเอกเทศจากวิชาตรรกศาสตร์ หรือบรรจุให้เป็นเนื้อหาหนึ่งภายในตำราตรรกศาสตร์ ดังที่อัรรอซีย์ได้กระทำไว้ก็ตามแต่ (ซึ่งจะได้กล่าวกันต่อไป อินชาอัลลอฮฺ)

“ปทารถะ 10 ประการ” (ten categories) ของอริสโตเติล คือ วิชาที่อภิปรายให้ผู้เรียนรู้จักถึงสสาร (อัลเญาฮัร) และลักษณะที่อยู่คู่กับสสารทั้ง 9 ประการ นั่นหมายความว่าวิชานี้จะเป็นรากฐานสำหรับช่วยในการอภิปรายคำศัพท์ต่าง ๆ ของวิชาตรรกศาสตร์อีกทีตัวอย่างเช่น การเรียนตรรกศาสตร์ของพวกอะชาอิเราะฮฺให้ความสนใจอย่างมากต่อการอภิปรายถึงประเด็นของ “คำนิยาม” โดยพวกเขามักเริ่มต้นตั้งคำถามต่อคำนิยามของคำว่า “มนุษย์” จากนั้นจึงเริ่มกำหนดคำนิยามในหลาย ๆ แบบออกมา แล้วค่อยวิเคราะห์ว่าคำนิยามใดสมบูรณ์หรือไม่สมบูรณ์เพื่อจำแนกประเภทของคำนิยามกันในขั้นต่อมา ตัวอย่างเช่นคำนิยามของคำว่า “มนุษย์” ที่ถูกนับให้เป็น “คำนิยามแท้ที่สมบูรณ์” ตามวิชาตรรกศาสตร์ก็คือ

الإنسان حيوان ناطق

“มนุษย์ คือสัตว์ที่คิดวิเคราะห์ได้”

โปรดสังเกตว่า การหาคำนิยามของมนุษย์ตามวิชาตรรกศาสตร์คือเรื่องของการหา “เส้นแบ่ง” หรือ “เขตแดน” ของสรรพสิ่ง และการแสวงหาเส้นเขตแดนเพื่อมากำหนดคำนิยาม ล้วนแล้วแต่ต้องอาศัยความเข้าใจใน “ปทารถะทั้ง 10” อีกที การนิยามคำว่า “มนุษย์” ออกมาในลักษณะนี้ ล้วนแล้วแต่ต้องอาศัย “การเข้าถึงตัวตนและแก่นแท้ของสรรพสิ่ง” เป็นรากฐานเสียก่อน การที่เรานิยามออกมาว่า มนุษย์คือ “สัตว์” และ “คิดวิเคราะห์ได้” ล้วนอาศัยการเข้าถึงตัวตน, ลักษณะร่วมและลักษณะเฉพาะของมนุษย์มาแล้ว หากเราไม่มีข้อมูลใด ๆ เลยว่ามนุษย์คืออะไร คำนิยามก็จะบิดเบี้ยวเป็นผลตามมา และการจะประมวลผลว่า มนุษย์คืออะไร สัตว์คืออะไร ย่อมต้องเรียน “วิชาปทารถะ 10 ประการ” เสียก่อน ตามข้ออ้างของพวกนักตรรกะทั้งหลาย

ปัญหาที่ตามมาคือ อริสโตเติลซึ่ง “พิพากษา” ต่อสรรพสิ่งไปแล้วว่า ปทารถะทั้ง 10 ข้อนั้น “ไม่ใช่และไม่เกี่ยวข้องกับพระเจ้า” ได้ทำให้พวกอัลอะชาอิเราะฮฺทุกข์ทรมานใจ เนื่องเพราะมีตัวบทในศาสนามากมายที่พรรณนาถึงลักษณะของพระเจ้าด้วยปทารถะ 10 ประการ อาทิ การอยู่เบื้องบนบัลลังก์, การมีพระหัตถ์ทั้งสองและทรงใช้มันในการสร้างอาดัม, การมีนิ้ว, มีพระบาท, มีพระพักตร์, ทรงเสด็จลงและทรงมา, ทรงดำรัสด้วยเสียงและอักษร, ทรงวางพระบาทลงในนรก, ทรงหัวเราะ ตลอดจนอื่น ๆ การที่พระเจ้ามีลักษณะตามที่กล่าวไปนี้ ทำให้พวกเขารู้สึกวิตกว่าพระเจ้าจะมีลักษณะตรงกับสสารอีก แต่แทนที่พวกอะชาอิเราะฮฺจะรีบขับไล่อุปทูตของแคว้นกรีกกลับสู่เขาเอเธนส์ พวกเขากลับหันมาเล่นงานบรรดาสาวกและชาวซะลัฟในยุคต้นที่ไม่เคยเรียนวิชาเหล่านี้เลย ไม่ว่าจะตำหนิเหล่าสาวกว่า “ปัญญาไม่ถึงเลยเรียนศาสตร์กรีกไม่ได้ ท่านนบีﷺจึงเงียบไม่สอนพวกเขา” หรือตำหนิอิมามอิบนุคุซัยมะฮฺ رحمه الله ว่า “เจ้าของตำราชิรกฺ” ยังไม่พอพวกเขากลับมาหาทางแก้ไข “ความหมาย” ของอัลกุรอานและอัลฮะดีษจนได้ผลสรุปออกมาว่า “ความหมายตรงตัวตามอักษร (ศอฮิร) ของตัวบทศาสนานั้น ล้วนแล้วแต่พรรณนาพระเจ้าให้เป็นสสารทั้งสิ้น ไม่ว่าจะบน หรือลง หรือสถิตเหนือบัลลังก์” ฉะนั้นจึงจำต้องเข้าใจว่า พระเจ้าและศาสนทูตของพระองค์ไม่ได้ประสงค์ให้

เราเชื่อตรง ๆ ตามอักษรแต่อย่างใด หากแต่ต้องแก้ไขความหมายเสียใหม่ออกเป็น 1) ทำการตีความ 2) ทำการแอบอ้างว่า “มนุษย์ไม่อาจล่วงรู้ว่าพระเจ้าประสงค์ความหมายใดจากตัวอักษรกันแน่”

พวกเขากระทำเช่นนี้ไปทั้งหมด ก็เพื่อรักษาตรรกศาสตร์ของพวกเขาไว้ และจบลงด้วยการบิดเบือนตัวบทศาสนา ซ้ำร้ายพวกเขาไม่เคยแม้แต่จะวิพากษ์หรือคัดค้านข้อสรุปส่งเดชของอริสโตเติลผู้ซึ่งไม่เคยรู้จักธรรมชาติรอบกายมากเกินกว่าการนั่งมอง (นะศ็อร) แล้วอภิปราย (กะลาม) เลย[41]

เช่นเดียวกับการสร้างคำนิยามต่อคำว่า “มนุษย์” พวกเขาหยิบ “การคิดวิเคราะห์” อันมีอยู่ในตัวมนุษย์มาเป็นเส้นแบ่งเพื่อจำแนกมนุษย์ออกจากช้างม้าวัวควาย แต่เมื่อพวกเขาโดนแย้งว่า มลาอิกะฮฺและชัยฏอนก็คิดวิเคราะห์ได้เหมือนกัน พวกเขาก็แก้ตัวอีกรอบว่า “ฮะยะวาน” (สัตว์) ที่ใช้ตรงนี้หมายถึง สิ่งที่มีรูปร่างและมีการพัฒนาเติบโตได้ แต่พวกเขาก็ล้มเหลวอีกครั้งเมื่อถูกแย้งว่า ชัยฏอนเองก็มีรูปร่างและลูกหลาน (18:50) และยังมีการกินอาหารด้วยมือซ้าย มากไปกว่านั้นมีฮะดีษที่ระบุว่าชัยฏอนจะมีการวางไข่ของมันในตลาด อันเป็นหลักฐานที่ชี้ว่า พวกมันมีการสืบลูกหลานออกมาจากกระดูกสันหลังของพวกมันเอง[42]

ทั้งหมดนี้คือส่วนเสี้ยวจากความสับสนที่เกิดขึ้นเมื่อพวกเขายึดมั่นกับตรรกศาสตร์และใช้มันในการพิจารณาไปยังสิ่งเร้นลับ ตรรกศาสตร์ซึ่งให้ความสำคัญกับการหาคำนิยามสิ่งต่าง ๆ ให้ลงตัว ได้ส่งผลให้ผู้รู้ในสำนักอัลอะชาอิเราะฮฺด้วยกันเอง เกิดความสับสนและโต้แย้งกันขึ้นว่านิยามของคำว่า “ซาต”, “เญาฮัร”, และ “ญิซมุน” คืออะไรกันแน่ และเมื่อพวกเขา

---

[41] หากต้องการทราบว่าพวกเขาได้หมกมุ่นอยู่กับการอภิปรายเรื่อง “อัลมะกูลาต” มากเพียงใดอีกทั้งศาสตร์นี้มีส่วนต่อการใช้ปฏิเสธคุณลักษณะของพระเจ้าอย่างไร โปรดอ่าน ซะอี๊ด อับดุลละฏีฟ ฟูดะฮฺ, *กิฟายะตุซซาอีย์ฟีฟะฮฺมิมะกูลาตอัชชิญาอีย์* (อัมมาน: ดารุนนูริลมุบีนลิดดิรอซาตวันนัชริ, 1432), หน้า 169-197. ใครที่อ่านเนื้อหาส่วนนี้ย่อมเป็นประจักษ์แก่เขาว่า รากฐานของการปฏิเสธการอยู่เบื้องบนของอัลลอฮฺมาจากการอภิปรายเชิงอภิปรัชญาในเรื่องของเวลาและสถานที่

[42] มุฮัมมัด อัลอะมีน บินมุฮัมมัด อัลมุคต้าร อัลญะกะนีย์ อัชชันกีฏีย์, *อัฎวาอุลบะยานฟีอีฎอฮิลกุรอานบิลกุรอาน,* เล่ม 4 (บัยรูต: ดารฺอิบนิฮัซมิน, 1426), หน้า 159.

ขัดแย้งกันในนิยามของสิ่งเหล่านี้ พวกเขาจึงขัดแย้งกันในเรื่องการใช้คำศัพท์เหล่านี้กับพระผู้สร้าง จนนักปราชญ์ใหญ่ในหมู่พวกเขาบางคนอนุญาตให้ใช้คำว่า “เญาฮัร” กับพระเจ้า!

อัลฮาฟิซฺ อะฮฺมัด อิบนุมุฮัมมัด อิบนุศศิดดี้ก อัลฆุมารีย์ ได้กล่าวเสียดสีถึงพฤติกรรมจากตัวแนวทางของอัลอะชาอิเราะฮฺไว้ว่า

وهكذا نردّ على الله تعالى كل ما أخبر به من صفاته، ونعطل معناه، ولا نفوّض علمها إليه، ولا إلى رسوله ﷺ حتى يتفق ذلك وعقلنا، ونسميه: مذهب أهل السنة والجماعة، الذي هم أعرف من الله ورسوله بذاته، وصفاته، وأسمائه، ولا نفعل كما فعل السلف الصالح، الذين هم الحشوية السفهاء، المجسمة، البلهاء، الذين لا يفهمون، ولا يعقلون بمذهبهم، وإن كان أسلم، فمذهبنا أعلم وأحكم! فردّ الله تعالى قولهم بقوله: ﴿أَلَآ إِنَّهُمْ هُمُ ٱلسُّفَهَآءُ وَلَٰكِن لَّا يَعْلَمُونَ﴾ [البقرة ١٣]. وذلك لفساد مزاجهم بالتقليد، وعمى بصيرتهم به؛ فإنه لا أسفه عقلاً، ولا أسقط رأياً، ولا أقل إيماناً ممن يكذب الله ورسوله الناطق عنه، ويعتقد أنه أعلم بالمراد، وأفقه بما يقول من الله ورسوله، وأن كلام الله فيه خلل، يجب إصلاحه، حتى يتفق مع المعقول، وأن أكثره خارج عن قوانين العقل، وقواعد المخاطبة، بحيث من أخذه على ظاهره؛ ضلّ وكفر، وأنه أعرف بصفات الله تعالى وأسمائه منه؛ فليس هو تعالى كما وصف به نفسه، ووصف به رسوله، بل هو كما نقول به نحن، ونصفه به بعقولنا، وفهمنا -تعالى الله عن قولهم علواً كبيراً.-

“และเยี่ยงนี้แหละ พวกเรา (อัลอะชาอิเราะฮฺ-ผู้แปล) จะตอบโต้อัลลอฮฺ (คัดค้าน) ซึ่งทุกสิ่งที่พระองค์อัลลอฮฺได้บอกถึงสิ่งนั้นไว้ จากในเรื่องของคุณลักษณะต่าง ๆ ของพระองค์ และเราก็จะปฏิเสธความหมายของมันและเราจะไม่มอบหมายการรู้ในสิ่งนั้นกลับคืนไปยังพระองค์ และไม่มอบหมายกลับไปยังศาสนทูตของพระองค์ﷺจนกว่ามันจะสอดรับเข้ากับสิ่งดังกล่าวนั้น (การบิดเบือนความหมายที่เรากระทำไป-ผู้แปล) และสอดคล้องกับปัญญาของพวกเรา และเราก็จะตั้งชื่อมัน (พฤติการณ์แบบนี้) ว่าคือ แนวทางของอะฮฺลุซซุนนะฮฺวัลญะมาอะฮฺ อันเป็นแนวทางซึ่ง**พวกเขา (สมาชิกในแนวทางนี้-ผู้แปล) หยั่งรู้ในตัวตน (ซาต) ของอัลลอฮฺﷻ, คุณลักษณะของพระองค์และพระนามของพระองค์มากกว่าพระองค์อัลลอฮฺเองและมากกว่าท่านศาสนทูตของพระองค์ﷺเสียอีก** และพวกเราจะไม่

กระทำดังที่ชาวซะลัฟผู้ทรงธรรมได้กระทำไว้อันเป็นกลุ่มชนซึ่งพวกเขาคือ อัลฮะชะวียะฮฺ[43]ที่โง่เง่าศักราช, คือพวกมุญัซซิมะฮฺ[44]ที่เบาปัญญา อันเป็นกลุ่มชนผู้ซึ่งไม่เข้าใจและไม่ใคร่ครวญวิเคราะห์ (สิ่งใด) ด้วยกับแนวทางของพวกเขา และแม้ว่าซะลัฟคือสิ่งที่ปลอดภัยกว่า แต่สำนักของพวกเรานั้นรู้มากกว่าและประณีตมากกว่า! พระองค์อัลลอฮฺﷻจึงได้ตอบโต้คำกล่าวอ้างของพวกเขาไว้ด้วยกับพระดำรัสของพระองค์ที่ระบุว่า

﴿أَلَآ إِنَّهُمۡ هُمُ ٱلسُّفَهَآءُ وَلَٰكِن لَّا يَعۡلَمُونَ ١٣﴾ البقرة: ١٣

"พึงรู้เถิดว่า พวกเขาเองนั่นแหละเป็นผู้ที่โฉดเขลาแต่พวกเขาหารู้ไม่" (2:13)

และที่เป็นเช่นนั้นก็เนื่องเพราะความเสื่อมเสียในกมลสันดานของพวกเขาที่เกิดจากการตักลีด (การตามความเห็นของมนุษย์โดยไม่ทราบหลักฐาน-ผู้แปล) และเพราะความมืดบอดของโลกทัศน์ในตัวพวกเขาเนื่องด้วยกับการตักลีด **เพราะแท้จริงแล้วไม่มีปัญญาใดที่จะโง่เง่าไปกว่าและไม่มีทัศนะใดที่จะต่ำตมไปกว่าและไม่มีการศรัทธาที่จะถดถอยน้อยลงมากไปกว่าผู้ที่ปฏิเสธต่ออัลลอฮฺและศาสนทูตของพระองค์ผู้ซึ่งทำหน้าที่พูดถึงพระองค์ (ให้มนุษย์ทราบ) และเขาเชื่อว่าตนเองรู้ถึงเป้าประสงค์ (ของตัวบท) ดีที่สุดและเข้าใจในสิ่งที่อัลลอฮฺทรงดำรัสไว้ มากยิ่งกว่าอัลลอฮฺและศาสนทูตของพระองค์เสียอีก** และ (เขาก็เชื่อว่า) ที่จริงแล้วในพระดำรัสของอัลลอฮฺนั้นมีข้อบกพร่องไร้น้ำหนักปรากฏอยู่, จำเป็นต้องปฏิรูปมันให้ดีขึ้นจนกระทั่งพระดำรัสของอัลลอฮฺจะสอดคล้องเข้ากับสติปัญญา**และ (เขาก็เชื่อว่า) ความจริงแล้วส่วนใหญ่ในพระดำรัสของอัลลอฮฺนั้น มีสิ่งที่หลุดกรอบออกไปจากกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ของหลักคิดทางปัญญาและหลุดออกจากกฎเหล็กข้อต่าง ๆ แห่งวาทศิลป์ในมิติที่ (เขาตัดสินไปแล้วว่า) ใครก็ตามที่ยึดถือเอาพระดำรัสของอัลลอฮฺมาศรัทธาตามความหมายตรงตัวของอักษร (สอฮิร) เขาก็ได้หลงผิดและปฏิเสธศรัทธาไปแล้ว (กาฟิร)** และเขา (เชื่อว่า) ตนเอง**เข้าใจในคุณลักษณะทั้งหลายและพระนามต่าง ๆ ของอัลลอฮฺมากกว่าพระองค์เอง** ดังนั้นพระองค์อัลลอฮฺไม่ได้เป็นไปตามที่พระองค์ทรงพรรณนาถึง

---

[43] หมายถึง กลุ่มคนโดยทั่วไปในสังคมที่โง่เขลาและขาดทักษะการใช้ปัญญาเพื่อวิภาษตัวบท

[44] หมายถึง กลุ่มคนที่เชื่อในการมีเรือนร่างของพระเจ้า

พระองค์เองด้วยกับคุณลักษณะเหล่านั้นและพระองค์อัลลอฮฺก็ไม่ได้เป็นไปตามที่ท่านศาสนทูตของพระองค์ได้พรรณนาถึงพระองค์ไว้ด้วยกับคุณลักษณะเหล่านั้นด้วยเช่นกัน ทว่าพระองค์ทรงเป็นไปตามที่พวกเรา (อัลอะชาอิเราะฮฺ) จะพูดถึงพระองค์ด้วยกับคุณลักษณะข้อต่าง ๆ ต่างหากและ (พระองค์ก็ทรงเป็นไปตามที่) พวกเราจะพรรณนาถึงพระองค์ด้วยกับคุณลักษณะประการต่าง ๆ ตามสติปัญญาและความเข้าใจของพวกเราเองนี่แหละ-และพระองค์ทรงสูงส่งเหนือจากที่พวกเขากล่าว อันเป็นการสูงส่งที่ใหญ่หลวง-”

فلا يشك من له مثقال ذرة من إيمان: أنَّهم أسفه السفهاء؛ فإنَّ مخلوقاً لو قال لمخلوق مثله يراه، ويجالسه، ويخالطه، ويعاشره، وهو من جنسه، ومتحد معه في سائر صفاته: أنا أعرف منك بأوصافك الباطنة، وأخلاقك الكاملة، وأعلم بمقاصدك في خطاباتك منك؛ لما توقف فيه أبلد البُلداء، في الحكم والجزم بأنَّه أسفه السفهاء، فكيف بمن يقول هذا في رب العالمين؟ بل هم في الحقيقة كاذبون، مكذّبون، غير مؤمنين بالله، ولا بما جاء به رسوله من الغيب. وإنما هم مؤمنون بعقولهم، على ما رسمه لهم أهل الابتداع من المعتزلة والجهمية، وتبِعَهم عليّ بن بشر، المعروف بالأشعري، الذي قضى بُرهة من عمره في الاعتزال، ثم انفصل عنه بمذهب بناه على صرح قواعده؛ جامعا فيها -زعم- بين المعقول والمنقول؛ فأثبت بعض المنقول، وحرّف معناه إلى المعقول بكلام أعرق في التشبيه والتجسيم من كل مشبه ومجسم؛ إذ لولا أنه قام في ذهنه التجسيم والتشبيه، لما صرف اللفظ عن ظاهره، ولآَمن به كما به آمن الصحابة، والتابعون، وسائر السلف الصالح، الذين شهد الله لهم بصدقهم، وهدايتهم، ومع ذلك: يُسمي أصحاب رأيه؛ مذهب أهل السنة والجماعة؛ فقبّح الله ستةً تخالف ستة رسول الله ﷺ، وتناقض كتاب الله تعالى وتعارضه. وأخزى الله جماعةً تدين بما لم يَدِن به رسول الله، وأصحابه، والتابعون.

“ดังนั้นผู้ที่มีศรัทธาหลงเหลือในตัวเขาแม้เพียงน้ำหนักเท่าผงธุลีจะไม่สงสัยเลยว่าแท้จริงแล้ว พวกเขาคือพวกโง่เขลาเบาปัญญาที่สุดในบรรดาพวกโง่เขลา เพราะสิ่งถูกสร้างโดยพระเจ้านั้น หากเขาได้พูดกับสิ่งถูกสร้างหนึ่ง (มนุษย์) ที่เหมือนตัวเขาเอง โดยที่เขา (คนพูด) ก็มองเห็นมนุษย์คนนั้นได้ด้วยสายตา, นั่งสมาคมกับเขา, ทำกิจกรรมในชีวิตร่วมกับเขาและอาศัยใช้ชีวิตกับเขาคนนั้น โดยที่มนุษย์ผู้นั้นก็มาจากชนิดเดียวกันกับผู้พูดและมนุษย์คนนั้นก็

ยังมีลักษณะร่วมกันกับผู้พูดในคุณลักษณะต่าง ๆ ในข้ออื่นอีก (หากเขาพูดกับมนุษย์อีกคนหนึ่ง) ว่า ฉันรู้จักคุณลักษณะข้อต่าง ๆ ที่ซ่อนอยู่ภายในตัวคุณมากกว่าคุณอีกและรวมถึงมารยาทที่สมบูรณ์พร้อมของคุณด้วย และฉันยังรู้ถึงเจตนารมณ์ภายในคำพูดของคุณดีกว่าคุณเองเสียอีก **แน่นอนเลยว่าในเรื่องนี้ คนโง่เง่าที่สุดในบรรดาพวกโง่เง่าทั้งหลายก็จะไม่ยั้งคิดรีรอใด ๆ ในการตัดสินและมั่นใจว่าบุคคลที่พูดแบบนั้นเป็นคนโง่ที่สุดในบรรดาคนโง่ทั้งหลาย แล้วจะเป็นเช่นไรเล่ากับคนที่จะพูดอะไรแบบนี้ต่อพระเจ้าแห่งสากลโลก? หามิได้ พวกเขาคือจอมโกหก คือผู้ที่ปฏิเสธสัจธรรม (กล่าวหาตัวบทว่าเป็นเท็จ-ผู้แปล) ซึ่งไม่ใช่ชนผู้มีศรัทธาต่ออัลลอฮฺและไม่ศรัทธาต่อสิ่งที่ท่านศาสนทูตของพระองค์ได้นำมาประกาศไว้ในเรื่องของสิ่งเร้นลับเหนือประสาทสัมผัสทั้งหลาย และที่จริงแล้วพวกเขาก็เพียงแค่เป็นพวกที่ศรัทธาต่อสมองปัญญาของพวกเขาเท่านั้นโดยยึดตามกรอบที่เหล่าชนแห่งการอุตริกรรมอย่างกลุ่มมุอฺตะซิละฮฺและญะฮฺมียะฮฺได้วางโครงร่างไว้ให้แก่พวกเขา และอะลีย์ อิบนุบิชริน อันถูกรู้จักกันในนาม อัลอัชอะรีย์ ก็ได้ตามรอยเท้าพวกอุตริกรรมเหล่านั้นไป, ผู้ซึ่งเป็นคนที่ได้ใช้ห้วงเวลาหนึ่งในช่วงชีวิตของเขาสังกัดอยู่ในกลุ่มมุอฺตะซิละฮฺต่อมาก็แยกตัวมาจากมุอฺตะซิละฮฺออกมาตั้งสำนักคิดใหม่ที่เขา (ท่านอัลอัชอะรีย์) ได้ประดิษฐานสำนักคิดนี้ลงบนกฏเกณฑ์ทางปัญญาของเขา-โดยตามข้ออ้างของเขาแล้ว-เขาคือผู้ที่ประสานสติปัญญาและตัวบททางศาสนาเข้ามาอยู่ด้วยกันในกฏเกณฑ์ทางปัญญาของเขา แล้วเขาก็ได้ยอมรับยืนยันต่อตัวบทศาสนาบางส่วนและบิดเบือนความหมายของมันไปสู่สติปัญญา (ผนวกให้เข้ากัน) ด้วยกับคำพูดที่ถลำเข้าไปในแนวคิดที่ทำการเปรียบพระเจ้าให้คล้ายกับมนุษย์และการกำหนดรูปร่างขึ้นแก่พระเจ้า (ในหัวสมอง) มากกว่าทุกคนที่เปรียบพระเจ้าให้คล้ายคลึงกับมนุษย์และทุกคนที่กำหนดรูปร่างขึ้นแก่พระเจ้าเสียอีก เนื่องจากว่าหากไม่มีความคิดที่ทำการเปรียบเทียบพระเจ้าให้คล้ายมนุษย์และความคิดที่กำหนดรูปร่างของพระเจ้าปรากฏขึ้นอยู่ในความคิดของเขาแล้วไซร้ เขาก็จะไม่เบี่ยงเบนตัวบทศาสนาออกจากความหมายตรงตัวตามอักษรของตัวบทอย่างแน่นอน** และเขาก็จะศรัทธาดังที่บรรดาสาวกได้เคยศรัทธามาแล้วอย่างแน่นอน ตลอดจนชนในรุ่นลูกศิษย์ของบรรดาสาวก, และชน

ในรุ่นซะลัฟผู้ทรงธรรมท่านอื่น ๆ ที่เหลือที่ต่างก็ได้ศรัทธากันมาก่อนแล้ว อันซึ่งคือบรรดากลุ่มชนที่พระองค์อัลลอฮฺได้ทรงเป็นพยานยืนยันแก่พวกเขาถึงการเปี่ยมความสัตย์จริงต่อศาสนาและการได้รับความช่วยเหลือให้ยืนหยัดในศาสนาของพวกเขาได้ และควบคู่ไปกับที่พวกเขา (อัลอะชาอิเราะฮฺ) เป็นไปตามที่กล่าวไปนั้น บรรดาผู้ที่ตามรอยความคิดของเขา (อัลอัชอะรีย์) กลับได้ถูกเรียกขานให้มีชื่อว่า แนวทางของอะฮฺลุซซุนนะฮฺวัลญะมาอะฮฺ ดังนั้นขอพระองค์อัลลอฮฺทรงทำให้เกิดความอัปลักษณ์เสื่อมทรามแก่หนทางหนึ่งใดที่จะไปขัดแย้งกับแนวทางของท่านศาสนทูตของอัลลอฮฺﷺและจะไปสวนทางและคัดค้านต่อคัมภีร์ของพระองค์ และขอพระองค์อัลลอฮฺทรงมอบความอัปยศตกต่ำแก่กลุ่มหนึ่งใดที่จะนับถือศาสนาเอาจากสิ่งที่ท่านศาสนทูตของอัลลอฮฺ, บรรดาสาวกของท่านและบรรดาผู้ที่ตามหลังเหล่าสาวกมาไม่เคยนับถือศาสนาด้วยกับคำสอนอะไรเหล่านั้นมาก่อนเลย”[45]

คำพูดของอัลฮาฟิซฺ อะฮฺมัด อัลฆุมารีย์ข้างต้น เป็นคำพูดที่ประณามแนวทางของอัลอะชาอิเราะฮฺไว้อย่างสาหัสสากรรจ์ ชนิดที่กล่าวได้เลยว่า เราไม่อาจพบใครที่ประณามสำนักอัลอะชาอิเราะฮฺรุนแรงเท่านี้เลยในศตวรรษล่าสุดของโลกมุสลิม

อย่างไรก็ตาม ข้อมูลที่ปรากฏอย่างแพร่หลายจากประวัติชีวิตของท่านอบุลฮะซันอัลอัชอะรีย์นั้น ระบุว่าท่านได้เตาบะฮฺตัวละทิ้งแนวทางความเชื่อเหล่านี้ไปหมดแล้ว ความเชื่อในลักษณะที่เป็นไปตามคำพูดของอัลฮาฟิซฺ อัลฆุมารีย์ข้างต้น คือความเชื่อในระยะที่สองจากชีวิตของท่านอัลอัชอะรีย์ การเตาบะฮฺตัวของท่านสู่ระยะที่สามในชีวิต เป็นหลักฐานเพียงพอที่จะระงับลิ้นของเราไม่ให้ล่วงล้ำไปสู่การละเมิดเกียรติของท่านแม้ว่ากลุ่มอัลอะชาอิเราะฮฺในปัจจุบันจะยึดถือความเชื่อของท่านอัลอัชอะรีย์ؓในระยะที่สองของชีวิตไม่ไปไหนก็ตาม

พระองค์อัลลอฮฺﷻทรงดำรัสไว้ว่า

[45] อะฮฺมัด บินอัศศิดดี้ก อัลฆุมารีย์ อัลฮะซะนีย์, *สัมมุลอะชาอิเราะฮฺวัลมุตะกัลลิมีนวัลฟะลาซิฟะฮฺ ลิชชัยคฺอะฮฺมัดบินอัศศิดดี้กอัลฆุมารีย์อัลฮะซะนีย์ (มัจมูอฺมินบะอฺฎิกุตุบิฮิ)*, หน้า 102.-103.

﴿ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمۡ قَالُواْ لِلَّذِينَ كَرِهُواْ مَا نَزَّلَ ٱللَّهُ سَنُطِيعُكُمۡ فِي بَعۡضِ ٱلۡأَمۡرِۖ وَٱللَّهُ يَعۡلَمُ إِسۡرَارَهُمۡ ۝٢٦﴾ محمد: ٢٦

“ทั้งนี้เพราะว่าพวกเขา (พวกมุนาฟิกีน) ได้กล่าวแก่บรรดาผู้เกลียดชังต่อสิ่งที่อัลลอฮฺทรงประทานลงมา (กล่าวแก่พวกมุชริกีน) ว่าเราจะเชื่อฟังปฏิบัติตามพวกท่านในกิจการบางอย่าง (ร่วมมือกันต่อต้านท่านนบีﷺ) แต่อัลลอฮฺทรงทราบดีถึงความลับของพวกเขา” (47:26)

อัลฮาฟิซฺ อะฮฺมัด อัลฬุมารีย์ ได้อธิบายโองการข้างต้นว่า

وهم المناطقة، والفلاسفة الملاحدة، ﴿سَنُطِيعُكُمْ فِي بَعْضِ الْأَمْرِ﴾ [محمد: 26]، ونأخذُ بعضَ قواعدكم المنطقية، وبراهينكم الفلسفية، فنُدخلها في العلم الإسلامي، ونجمع بينها وبين نصوص القرآن والحديث، ليكون فهمنا على قواعد المعقول، وندع العمل بما يخالفه من أدلتهما، ولا تقبله العقول، فجرّهم ذلك إلى التحريف، والتأويل، والتبديل، والتعطيل، في آيات الأسماء والصفات، وبنوا توحيدهم وعقائدهم، على تلك القواعد التي أخذوها عن الفلاسفة، والمناطقة، الذين كرهوا ما نزّل الله على أنبيائه ورسله، وأنكروا الأديان والنبوات من أصلها، وتبعهم الأصوليون والفقهاء في بعض تلك القواعد المعوّجة. وأعظمها: أنواع الأقيسة؛ فهدموا الفروع، كما هدم المتكلمون أصول، وضاع الدين بدون مَيْن، بين هاتين الطائفتين: طائفة المتكلمين، وطائفة فقهاء المقلّدين، ثم جاء من بعدهم مقلّدوهم، وأصرّوا على ذلك، وأعرضوا، وعاندوا كل دليل منقول أو معقول، حتى صار الدين بينهم غريبًا، كما بدأ غريبًا، ولله الأمر من قبل ومن بعد.

“และพวกเขา (บุคคลที่เข้าประเภทเดียวกันกับโองการเหล่านี้) คือเหล่านักตรรกศาสตร์และพวกนักปรัชญาผู้ปฏิเสธคุณลักษณะของพระเจ้า-*เราจะเชื่อฟังปฏิบัติตามพวกท่านในกิจการบางอย่าง* (47:26)-และพวกเราจะยึดเอาหลักเกณฑ์เชิงตรรกศาสตร์บางประการของพวกท่านและหลักฐานอันเด็ดขาดเชิงปรัชญาด้วย จากนั้นพวกเราก็จะนำมันสอดใส่เข้าไปในองค์ความรู้ทางศาสนาอิสลาม และพวกเราจะผสานกฎเกณฑ์ทางตรรกะและปรัชญาเข้ากับตัวบทของอัลกุรอานและฮะดีษ ทั้งนี้ก็เพื่อที่ความเข้าใจทางศาสนาของพวกเรา

จะอยู่บนกฏเกณฑ์ของหลักวิพากษ์ทางปัญญาอีกที **และพวกเราก็จะละทิ้งการปฏิบัติตามสิ่งที่ถูกระบุไว้ในอัลกุรอานและอัลฮะดีษที่ความเข้าใจของพวกเรา (อันวางอยู่บนกฏเกณฑ์ทางสติปัญญา) จะขัดแย้งไม่สอดประสานเข้ากับมัน โดยประมวลมาจากหลักฐานต่าง ๆ ของตรรกศาสตร์และปรัชญา**[46] **และหลักวิพากษ์ทางปัญญาก็จะไม่ยอมรับมันด้วย ต่อมาสิ่งดังกล่าวนั้นก็ได้นำพาพวกเขาไปสู่การบิดเบือนตัวบท, การตีความ, การเปลี่ยนเอาสิ่งอื่นมาแทนที่ตัวบท, และการบิดเบือนความหมาย ในโองการต่าง ๆ เกี่ยวกับพระนามและคุณลักษณะของพระเจ้า และพวกเขาก็นำเตาฮีดและหลักศรัทธาของพวกเขามาประดิษฐานลงบนกฏเกณฑ์ (แห่งหลักคิดเชิงปัญญา) ทั้งหลายนั้นอันซึ่งพวกเขาก็ไปสมาทานมันมาจากพวกปุโรหิตปรัชญาและพระมหาราชครูตรรกะอันเป็นหมู่ชนผู้ซึ่งชิงชังต่อบทบัญญัติที่พระองค์อัลลอฮฺทรงประทานลงมาแก่เหล่านบีและเราะซูลของพระองค์** และยังได้ปฏิเสธศาสนาต่าง ๆ (ที่พระองค์ประทานมาแก่นบีคนก่อน ๆ -ผู้แปล) และปฏิเสธต่อตำแหน่งความเป็นนบีที่มีอยู่ในท่านต่าง ๆ จากรากฐานของมันเลย และบรรดานักอุศู้ลและนักนิติศาสตร์อิสลามก็ได้ตามรอยพวกเขาเหล่านั้น (นักปรัชญาและตรรกะ) ในบางอย่างจากกฏเกณฑ์อันถูกทำให้นอกรีตนอกรอยเหล่านั้น และกฏเกณฑ์ที่ร้ายแรงที่สุดในบรรดากฏเกณฑ์ของพวกเขาก็คือ-ชนิดต่าง ๆ ของช่วงความคิด-[47] ท้ายสุดพวกนักนิติศาสตร์อิสลามก็

---

[46] ตรงวรรคนี้อาจจะแปลได้อีกแบบ (ขึ้นอยู่กับการวิเคราะห์ไวยากรณ์ของประโยค) ว่า “และพวกเราก็จะละทิ้งการปฏิบัติตามสิ่งที่ถูกระบุไว้ในอัลกุรอานและอัซซุนนะฮฺซึ่งจะขัดแย้งไม่สอดประสานเข้ากับความเข้าใจของพวกเราที่วางอยู่บนกฏเกณฑ์ทางสติปัญญา จากในตัวหลักฐานต่าง ๆ ของอัลกุรอานและอัลฮะดีษ (ที่เข้าไปขัดแย้งกับหลักคิดทางปัญญาของพวกเรา)” ซึ่งสอดคล้องกับสำเนาของชัยคฺมุนีร ฮามิด อัลบุเกาะมีย์ที่เขียนว่า ولا نتمسك من القرآن والسنة بما يخالف المعقول โปรดดู มุนีร ฮามิด อัลบุเกาะมีย์, *อารออ์อะฮฺมัดบินอัศศิดดี้กอัลฆุมารีย์อัลอะเกาดียะฮฺ* (ญิดดะฮฺ: ดารุลเอารอกลินนัชริวัตเตาซีอฺ, 1440), หน้า 559.

[47] คำว่า “ชนิดต่าง ๆ ของช่วงความคิด” เป็นศัพท์เทคนิคในวิชาตรรกศาสตร์ซึ่งมีรายละเอียดยืดเยื้อเกินกว่าจะเอามาอธิบายตรงนี้ได้ แต่สามารถสรุปสั้น ๆ ได้ว่าเป็นเรื่องของการใช้หลักการอนุมานหรือการหาเหตุผลโดยอ้อม และศัพท์เทคนิคนี้ ข้าฯ ได้อาศัยสำนวนแปลของ ดร.ปริญญา เป็นบรรทัดฐานในการแปล

ได้ทำลายประเด็นรายละเอียดย่อย (ฟุรูอฺ) ในศาสนาลงไป เช่นเดียวกับที่พวกนักเทววิทยากะลามนิยมกรีกได้ทำลายรากฐาน (อุศูล) ของศาสนาไป และศาสนาก็เสื่อมถอยพังทลายลงโดยปราศจากคำโกหกใด ในท่ามกลางการมีอยู่ของสองกลุ่มชนนี้คือ กลุ่มนักเทววิทยากะลามนิยมกรีก (มุตะกัลลิมูน) และกลุ่มของนักนิติศาสตร์อิสลามที่ยึดมั่นกับการถือตามความคิดเห็นของผู้รู้โดยปราศจากการวิภาษและการพิจารณาตัวบทหลักฐานวิเคราะห์ ต่อมากลุ่มผู้ที่ตามรอยพวกเขาเหล่านั้นโดยไม่สนใจหลักฐานอีกกลุ่มหนึ่งก็มีมาอีกถัดจากพวกเขาผ่านพ้นไป (มาหลังจากมุตะกัลลิมูนและกลุ่มของนักนิติศาสตร์อิสลาม-ผู้แปล) พวกที่ตามมาในภายหลังนี้ก็ยังได้ยืนกรานที่จะยึดมั่นอยู่กับสิ่งนั้น (หลักคิดทางปรัชญาและตรรกะ) ต่อไปพร้อมทั้งได้ผินหลังและดันทุรังต่อต้านหลักฐานทั้งหมดไม่ว่าจะเป็นหลักฐานในทางศาสนา (ตัวบท) และหลักฐานในทางเหตุผลที่บริสุทธิ์ในตัวของมนุษย์ จนกระทั่งศาสนาในหมู่พวกเขาได้กลายมาเป็นคนแปลกหน้า ดังที่ศาสนาได้เคยเริ่มต้นมาในสภาพที่เป็นคนแปลกหน้ามาแล้ว และความเป็นไปทั้งหมดเป็นเอกสิทธิ์ของอัลลอฮฺทั้งในอดีตและอนาคต”[48]

อัลฮาฟิซฺ อะฮฺมัด อัลฺมุมารีย์ ได้กล่าวไว้ใน “ริซาละฮฺ” (สาส์น) ที่ท่านส่งไปหามุฮัมมัด อัลฟะลาฮฺ ไว้ว่า

فخطأ في فهم الدليل أفضل عند الله وأقرب إلى الحق وإلى مرضاته من خطأ بلا دليل أو بدليل عقلي فاسد مركب على مقدمات فلسفية وآراء يونانية منتنة.

“ฉะนั้นความผิดพลาดที่เกิดขึ้นในด้านของความเข้าใจที่มีต่อหลักฐาน คือสิ่งที่ประเสริฐกว่า ณ ที่อัลลอฮฺ **และใกล้กับสัจธรรมมากกว่าและใกล้กับความพอพระทัยของพระองค์มากกว่าความผิดพลาดที่เกิดขึ้นโดยไม่มีหลักฐานหรือมีหลักฐานเชิงหลักคิดทาง**

โปรดดู ปริญญา ประหยัดทรัพย์, *ตรรกศาสตร์* (กรุงเทพมหานคร: กู๊ดเฮด พริ้นท์ติ้ง แอนด์ แพคเกจจิ้ง กรุ๊ป จำกัด, 2567), หน้า 96.

[48] อะฮฺมัด บินอัศศิดดี้ก อัลฆุมารีย์ อัลฮะซะนีย์, *สัมมุลอะชาอิเราะฮฺวัลมุตะกัลลิมีนวัลฟะลาซิฟะฮฺ ลิชชัยคุอะฮฺมัดบินอัศศิดดี้กอัลฆุมารีย์อัลฮะซะนีย์ (มัจมูอฺมินบะอฺฎิกุตุบิฮิ)*, หน้า 130-131.

ปัญญาที่เสียหายอันถูกประกอบสร้างขึ้นบนฐานของบรรดาบทนำทางปรัชญา[49] และบรรดาหลักคิดแนวกรีกนิยมอันส่งกลิ่นเน่าเหม็น”[50]

คำพูดของ อัลฮาฟิซฺ อะฮฺมัด อัลฆุมารีย์ ที่มีต่ออัลอะชาอิเราะฮฺ, ตรรกะและปรัชญากรีกยังมีมากมายกว่านี้ซึ่งข้าฯ ไม่สามารถที่จะนำมาถ่ายทอดได้ทั้งหมด แต่เท่าที่ได้เสนอไปนั้นก็นับว่าเพียงพอแล้วที่จะทำให้คนที่เชื่อในแนวทางอัลอะชาอิเราะฮฺฉุกคิดและได้สติว่าแนวทางของตนเองนั้นรับอิทธิพลมาจากความคิดของชาวกรีกมาอย่างไร หากนักวิชาการสายอัลอะชาอิเราะฮฺคนใดสร้าง “วาทกรรม” ขึ้นว่าผู้ที่ต่อต้านอิลมุลกะลามหรือตรรกศาสตร์กรีกคือผู้ที่ไม่เคยเรียนจึงออกมาต่อต้านในสภาพที่ตนเองไม่รู้จักศาสตร์เหล่านี้ นั่นก็แปลว่า “เด็กเนิร์ดกะลาม” เหล่านี้กำลังจะบอกว่าท่านอัลฮาฟิซฺ อะฮฺมัด อัลฆุมารีย์ เองไม่ได้เรียนสิ่งนี้มาด้วยกระมัง!

ความจริงแล้ว นักวิชาการของโลกอิสลามก่อนหน้ายุคของอัลฮาฟิซฺ อัลฆุมารีย์ หลายท่านเองก็ต่อต้านตรรกศาสตร์ที่ถูกเรียนกันในโลกมุสลิม หนึ่งในนักวิชาการที่มีชื่อเสียงในด้านนี้คือ ท่านอัซซุยุฏีย์ﷺซึ่งได้ประพันธ์หนังสือชื่อ “เศานุลมันฏิกวัลกะลามอันฟันนิลมันฏิกวัลกะลาม” อันเป็นหนังสือที่ท่านเขียนขึ้นเพื่อคัดค้านตรรกศาสตร์ หนังสือเล่มนี้ได้ถูกผู้ที่สนับสนุนการเรียนตรรกศาสตร์บางส่วนอ้างว่า ตรรกศาสตร์ที่ท่านอัซซุยูฏีย์คัดค้านไปนั้น คือตรรกศาสตร์ที่เจือปนไปด้วยปรัชญาที่เป็นภัยต่อศาสนา มิใช่ตรรกศาสตร์ที่ถูกคัดกรองจนเหลือเพียงแค่เนื้อหาที่ปลอดภัยต่อหลักศรัทธา ผู้ที่สนับสนุนข้ออ้างเช่นนี้ มักใช้วิธีการให้เหตุผลเช่นนี้บ่อยครั้งเมื่อเขาต้องการ “ตีความ” จุดยืนของผู้รู้สักคนในอดีต ความจริงแล้วคนที่เชื่อในข้ออ้างอะไรทำนองนี้ จำต้องพิสูจน์ด้วยการจำแนกให้สังคมเห็นว่า “ตรรกศาสตร์

---

[49] คำว่า “บรรดาบทนำทางปรัชญา” หมายถึงองค์ความรู้ที่วิชาปรัชญาของกรีกให้ความสำคัญในการเรียนและอภิปรายหาคำตอบ ตั้งแต่อภิปรัชญา, ตรรกศาสตร์, ปทารถะ, สาเหตุ 4 ประการ, วิทยาศาสตร์ และอื่น ๆ ซึ่งความรู้เหล่านี้ได้ถูกกลุ่มอะฮฺลุลกะลามใช้เป็นรากฐานในการอภิปรายในเรื่องคุณลักษณะของพระเจ้าอีกที

[50] อะฮฺมัด บินอัศศิดดี๊ก อัลฆุมารีย์ อัลฮะซะนีย์, *สัมมุลอะชาอิเราะฮฺวัลมุตะกัลลิมีนวัลฟะลาซิฟะฮฺลิชชัยคฺอะฮฺมัดบินอัศศิดดี๊กอัลฆุมารีย์อัลฮะซะนีย์ (มัจมูอฺมินบะอฺฎิกุตุบิฮี)*, หน้า 95.

ที่อัซซุยูฏีย์ﷺต่อต้านไป” ต่างจาก “ตรรกศาสตร์ของอะชาอิเราะฮฺ” อย่างไรบ้าง ผู้ที่สนับสนุนข้ออ้างนี้จะยิ่งตกที่นั่งลำบากมากขึ้น หากเขารู้ว่า ดร.ซะอี้ด ฟูดะฮฺ ผู้นำของแนวทางอะชาอิเราะฮฺในยุคปัจจุบันเป็นหนึ่งในบุคคลที่ออกมาโต้แย้งหนังสือเล่มนี้ของท่านอัซซุยูฏีย์ﷺ[51] ถ้าหากว่าตรรกศาสตร์ที่อัซซุยูฏีย์ต่อต้านไป แตกต่างไปจากตรรกศาสตร์ที่อัลอะชาอิเราะฮฺได้เรียนกันอยู่ในเวลานี้ ไฉนเลยจึงเกิดท่าทีเช่นนี้ขึ้นจาก ดร.ซะอี้ด ฟูดะฮฺ?

- *ตำราทางวิชาการของชัยคฺบูคุบซะฮฺ*

สำหรับบทบาทของอัลลามะฮฺบูคุบซะฮฺﷺในเรื่องการเผยแผ่หลักศรัทธาของชาวซะลัฟผ่านงานวิชาการ มีปรากฏให้เห็นทั้งในรูปของงานเขียน, การตะฮฺกี๊ก[52]และการเขียนคำนิยมให้แก่ตำราของนักวิชาการหลาย ๆ ท่าน ซึ่งมีเล่มสำคัญที่ข้าฯ จะขอกล่าวถึงไว้ตรงนี้

- (الدلائل المحررة على تحريم وبطلان الصلاة في المقبرة) เป็นหนังสือที่ชัยคฺบูคุบซะฮฺﷺเขียนขึ้นเพื่อตอบโต้หนังสือของอัลฮาฟิซฺ อัลฆุมารีย์ ในเรื่องที่อัลฮาฟิซฺมีทัศนะอนุญาตการละหมาดในหลุมศพ
- (الأربعون حديثاً في الرد على القبوريين) หนังสือเล่มนี้ ท่านชัยคฺﷺได้รวบรวมฮะดีษของนบีﷺ 41 บทที่สั่งห้ามพฤติกรรมโง่เขลาซึ่งเหล่าผู้ตั้งภาคีมักกระทำต่อหลุมศพ และยังมีอีก 4 รายงานจากบรรดาสาวกในเรื่องนี้ โดยตัวบททั้งหมดที่ถูกนำเสนอไป ท่านชัยคฺ ﷺจะแจ้งถึงสถานะของสายรายงานหรือสถานะของตัวบทกำกับไว้
- (النقد النزيه لكتاب تراث المغاربة في الحديث وعلومه) เป็นหนังสือที่ชัยคฺเขียนขึ้นเพื่อตอบโต้หนังสือของชัยคฺอับดุลลอฮฺ อัตตะลีดีย์
- (نقد البردة والهمزية للبوصيري) คือหนังสือที่ท่านประพันธ์ขึ้นเพื่อวิจารณ์ความผิดเพี้ยนทางความเชื่ออันมีอยู่ในบทกลอนของอัลบูศีรีย์ซึ่งนิยมอ่านกันในงานต่าง ๆ โดยเฉพาะงานเมาลิด

---

[51] ซะอี้ด อับดุลละฏีฟ ฟูดะฮฺ, *ตัดอีมุลมันฏิก* (ดิมัชกฺ: ดารุลบัยรูตีย์, 1430), หน้า 124-196.

[52] การนำเอาเอกสารตัวเขียนมือของปราชญ์ยุคอดีตมาตรวจทานและจัดพิมพ์ด้วยระบบพิมพ์สมัยใหม่

- (تحصين الجوانح من سموم السوائح) คือหนังสือที่ชัยคฺﷺเขียนขึ้นเพื่อตอบโต้หนังสือ "อัซซะวานิฮฺ" ของอับดุลอะซี้ส อัลฆุมารีย์ น้องชายของอัลฮาฟิซฺ
- (دروس التفسير لكلام العلي القدير) คือหนังสืออธิบายอัลกุรอานในบางบท
- (نشر الإعلام بمروق الكرفطي من الإسلام) หนังสือเล่มนี้เป็นเล่มที่ชัยคฺﷺเขียนขึ้นเพื่อตอบโต้ชัยคฺอับดุลลอฮฺ อัตตะลีดีย์ ในประเด็นการเห็นพระองค์อัลลอฮฺในความฝัน ชื่อเดิมของหนังสือคือ *"บะยานอิลาดัจญาลอัลก็อรมะฏีย์อับดุลลอฮฺอัลยะดะรีย์อัลกุรฟฏีย์"* แต่ได้ถูกเปลี่ยนชื่อโดยชัยคฺอุมัร อัลฮุดูชีย์ ซึ่งเป็นผู้จัดพิมพ์หนังสือเล่มนี้พร้อมอธิบายเพิ่มเติมในเชิงอรรถ[53]
- (جراب الأديب السَّائح) ข้าฯ แทบไม่ทราบรายละเอียดอะไรมากนักว่าหนังสือเล่มนี้ท่านชัยคฺบูคุบซะฮฺﷺเขียนขึ้นเพื่ออภิปรายถึงเรื่องใดกันแน่ อีกทั้งหนังสือเล่มนี้ยังไม่เคยถูกตีพิมพ์ที่ใดมาก่อน มีจำนวนเล่มทั้งหมด 15 เล่ม[54] ข้าฯ ทราบรายละเอียดของหนังสือชุดนี้เท่าที่ท่าน ดร.มุฮัมมัด บินฟะรีด ซัรยูฮฺ ได้อ้างอิงไว้จากต้นฉบับตัวเขียนมือของชัยคฺบูคุบซะฮฺ และจากการสำรวจการอ้างอิงของ ดร.มุฮัมมัด ซัรยูฮฺ ข้าฯ พบว่าหนังสือเล่มนี้มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับการตอบโต้อัลฮาฟิซฺ อะฮฺมัด อัลฆุมารีย์และอับดุลลอฮฺ อัลฆุมารีย์ (ผู้เป็นน้องชาย) ในหลายประเด็น[55]
- (ذم الأشاعرة والمتكلمين والفلاسفة) คือหนังสือที่ประพันธ์โดยชัยคฺ ดร.ศอดิก บินซะลีม บินศอดิก หนังสือเล่มนี้เป็นการรวบรวมเอาคำพูดของอัลฮาฟิซฺ อัลฆุมารีย์ที่ได้ประณามกลุ่มอัลอะชาอิเราะฮฺและมุตะกัลลิมีนและสำนักนักปรัชญาไว้อย่างรุนแรงเจ็บแสบ โดยเป็นการรวบรวมเอามาจากหนังสือต้นฉบับลายมือของอัลฮาฟิซฺ อะฮฺมัด

---

[53] บัดรฺ อัลอัมรอนีย์ อัฏฏ็อนญีย์, *มะศอฮิรุซซะร็อฟวัลอิซซะฮฺอัลมุตะญัลลิยะฮฺฟีฟะฮฺเราะซะฮฺอัชชัยคฺมุฮัมมัดบูคุบซะฮฺ*, หน้า 107-111.

[54] อะฮฺมัด บินมุฮัมมัด บินอัศศิดดี้ก อัลฆุมารีย์, *อัลญะวาบุลมุฟีดลิซซาอิลิลมุซตะฟีด*, หน้า 8.

[55] มุฮัมมัด บินฟะรีด ซัรยูฮฺ, *อัลมุอาเราะฎอตุลฟิกรียะฮฺอัลมุอาศิเราะฮฺลิอะฮาดีษิศเศาะฮีฮัยนฺ*, เล่ม 2 (ลอนดอน: ตักวีนลิดดิรอซาตวัลอับฮาษ), หน้า 739, 745, 749 เชิงอรรถที่ 3, หน้า 750.

อัลฆุมารีย์ที่ได้ถูกเก็บไว้โดยชัยคฺบูคุบซะฮฺ ﷺ หนังสือชุดนี้จึงนับเป็นความพยายามของชัยคฺที่จะสนับสนุนการตอบโต้หลักศรัทธาของอัลอะชาอิเราะฮฺผ่านการอำนวยเอกสารตัวเขียนมือที่ชัยคฺเก็บไว้เป็นการส่วนตัว นอกจากนี้ชัยคฺยังได้เขียนคำนิยมในคำนำหนังสือไว้อีกด้วย

- (تكحيل العين بجواز السؤال عن الله ب "أين") หนังสือเล่มนี้เขียนโดยชัยคฺ ดร.ศอดิก บินซะลีม บินศอดิก เพื่อทำการตอบโต้อับดุลลอฮฺ อัลฆุมารีย์, อัลเกาษะรีย์และฮะซัน อัซซักกอฟ ที่พยายามทำให้ฮะดีษอัลญาริยะฮฺ (ฮะดีษที่ท่านนบีถามทาสผู้หญิงว่าอัลลอฮฺอยู่ไหน) กลายเป็นฮะดีษเฎาะอีฟ หนังสือเล่มนี้ได้รับการเขียนคำนิยมโดยชัยคฺบูคุบซะฮฺ ﵀[56]
- หนังสือ (عقائد الأشاعرة) คือหนังสือที่เขียนโดยชัยคฺมุศเฏาะฟาย์ บาญู เป็นหนังสือที่แจกแจงหลักความเชื่อที่สวนทางกับอิสลามของกลุ่มอัลอะชาอิเราะฮฺพร้อมทำการวิภาษในแต่ละประเด็น สำหรับเล่มนี้ชัยคฺบูคุบซะฮฺได้เขียนคำนิยมให้ตามที่ข้าฯ ได้อ้างถึงไปก่อนหน้านี้แล้ว
- (الجامع الصحيح في أحاديث العقيدة) คือหนังสือชิ้นโบว์แดงของชัยคฺมุศเฏาะฟาย์ บาญู มีความยาวทั้งหมด 6 เล่มจบ เป็นหนังสือที่ท่านชัยคฺรวบรวมฮะดีษเศาะฮีฮฺบทต่าง ๆ ในเรื่องอัลอะกีดะฮฺ (การศรัทธา) พร้อมตรวจสถานะของฮะดีษอย่างละเอียด หนังสือเล่มนี้ได้รับการเขียนคำนิยมโดยชัยคฺบูคุบซะฮฺและชัยคฺ ดร.มุฮัมมัด บินอับดิรเราะฮฺมาน อัลคุมัยยิซ สำหรับการวิเคราะห์ตัวบทหลักฐานในเรื่องอัลอุลูว์ (การอยู่เบื้องบน

[56] ศอดิก บินซะลีม ศอดิก, *ตักฮีลุลอัยนฺบิญะวาสิซซุอาลอะนิลละฮิบิ 'อัยนะ' วัรร็อดอุอะลาอะฮฺลิฏเฏาะลาลวัลมัยนุอัลเกาษะรีย์วัลฆุมารีย์วัซซักกอฟวะมันลัฟฟะลัฟฟะฮุม* (อัรริยาฎ: ดารฺุตเตาฮีดลินนัชรฺวัตเตาซีอฺ, 1427), หน้า 5-7.

เหนือสรรพสิ่งของพระเจ้า) ปรากฏอยู่ในเล่มที่ 1[57] ท่านชัยคฺบูคุบซะฮฺﷺได้กล่าวไว้ในคำนิยมของท่านไว้ว่า

ولو أن المسلمين اقتصروا في التوحيد على هذا المسلك اللاحب، والمنهج النيّر الواضح، المستفاد من كلام ربنا، وسنة نبينا، لما تفرقت بهم الأهواء، وأضلَّتهم الشبهات والآراء.

"และหากบรรดามุสลิมจำกัด (การศึกษาและความเข้าใจ) ในเรื่องอัตเตาฮีดไว้กับเส้นทางอันชัดแจ้งนี้ (อัลกุรอานและอัซซุนนะฮฺตลอดจนคำพูดของซะลัฟ-ผู้แปล) และแนวทางอันเปล่งประกายประจักษ์แจ้ง, อันเป็นสิ่งที่ถูกสังเคราะห์สารประโยชน์มาจากคำพูดของพระเจ้าของพวกเราและจากซุนนะฮฺของท่านนบีﷺของพวกเราเสียแล้ว พวกเขาก็จะไม่แตกแยกกันไปคนละทิศทางตามอารมณ์ใฝ่ต่ำทั้งหลายของพวกเขาและข้อคลุมเครือทั้งหลายรวมถึงความคิดเห็นต่าง ๆ ก็จะไม่ทำให้พวกเขาหลงทางไป"[58]

คำพูดของชัยคฺบูคุบซะฮฺﷺข้างต้นนี้ แตกต่างราวฟ้ากับเหวเมื่อเปรียบเทียบกับคำพูดของพวกอัลอิควานที่ชอบห้อยโหนตัวท่านพร้อมกับที่ชอบสอนประชาชนอยู่เนือง ๆ ว่า การโต้เถียงในเรื่องอัลอะกีดะฮฺทำให้มุสลิมแตกแยกและเข้าทางยิวจนยิวต้องนั่งหัวเราะ!

- (مختصر الصواعق المرسلة على الجهمية والمعطلة) ของท่านอิมามอัลลามะฮฺอัชชัยคฺมุฮัมมัด บินอัลมูศิลีย์ﷺ(เสีย ฮ.ศ. 773) หนังสือเล่มนี้เดิมเป็นงานเขียนขนาดใหญ่ของท่านอิมามอิบนุลก็อยยิมﷺและได้ถูกย่อให้สั้นลงโดยอิมามมุฮัมมัด บินอัลมูศิลีย์จนออกมาเป็นหนังสือฉบับย่อนี้ หนังสือเล่มนี้ได้รับการเขียนคำนิยมโดยท่านชัยคฺบูคุบซะฮฺﷺและได้รับการตะฮฺกี้ก (รับผิดชอบตรวจทานสำเนาตัวเขียนมือและ

---

[57] มุศเฏาะฟาย์ บาญู, *อัลญามิอฺศเศาะฮีฮฺฟีอะฮาดีษิลอะกีดะฮฺ*, เล่ม 1 (อัลกอฮิเราะฮฺ: อัลมักตะบะตุลอิสลามียะฮฺลินนัชริวัตเตาซีอฺ, 1429), หน้า 244-263.

[58] มุศเฏาะฟาย์ บาญู, *อัลญามิอฺศเศาะฮีฮฺฟีอะฮาดีษิลอะกีดะฮฺ*, เล่ม 1, หน้า 5.

จัดพิมพ์) โดย ดร.อัลฮะซัน บินอับดิรเราะฮฺมาน อัลอะละวีย์ อัลฮะซะนีย์ สรุปโดยภาพรวมได้ว่า หนังสือเล่มนี้เป็นงานเขียนของอิบนุลก็อยยิมﷺที่เขียนขึ้นเพื่อตอบโต้กลุ่มหลงผิดในเรื่องคุณลักษณะของพระเจ้าอย่างอัลอะชาอิเราะฮฺและคณะนักปรัชญาแนวกรีกโดยตรง[59]

- (الذخيرة) หนังสือเล่มนี้ประพันธ์โดยท่านอิมามอัลเกาะรอฟีย์ﷺ เป็นหนังสือฟิกฮฺขนาด 14 เล่มจบ โดยท่านชัยคฺบูคุบซะฮฺﷺได้ทำการตะฮฺกี้ก (ตรวจทาน) ในเล่มที่ 3-5, 7, 9-12.[60]
- (سراج المهتدين في آداب الصالحين) หนังสือเล่มนี้ถูกเขียนขึ้นโดยท่านอบูบักรฺ อิบนุลอะเราะบีย์ﷺและได้รับการตะฮฺกี้ก (ตรวจทาน) และจัดพิมพ์โดยชัยคฺบูคุบซะฮฺﷺ หนังสือเล่มนี้เป็นหนังสือที่รวบรวมตัวบทฮะดีษซึ่งเกี่ยวข้องกับการขัดเกลาจิตใจและการกระตุ้นให้ทำคุณความดี โดยท่านชัยคฺบูคุบซะฮฺﷺเป็นผู้ตรวจทานที่มาและสถานะของฮะดีษทั้งหมดที่อยู่ในเล่มนี้[61]
- (شرح عقيدة الإمام مالك الصغير) เขียนโดยอัลกอฎีย์ อับดุลวะฮฺฮาบ อัลบัฆดาดีย์ อัลมาลิกีย์ﷺหนังสือเล่มนี้เป็นการอธิบายตัวบทประมวลหลักอะกีดะฮฺจากตำราของท่านอิบนุอบีซัยดฺ อัลก็อยเราะวานีย์ﷺอีกที การจัดพิมพ์หนังสือเล่มนี้ ได้อาศัย

---

[59] อบูอุวัยซฺ มุฮัมมัด บินอัลอะมีน บูคุบซะฮฺ อัลฮะซะนีย์, *อัลมัจมูอฺชษะมีนลิมุก็อดดิมาติชัยคฺอัลอัลลามะฮฺอบีอุวัยซฺมุฮัมมัดบินอัลอะมีนบูคุบซะฮฺอัลฮะซะนีย์ลิลกุตตาบวัลมุฮักกิกีน*, รวบรวมโดย ริฎวาน บินอับดิซซะลาม ซัรฆีล (ติฏวาน: อัลฮิดายะฮฺ, 1437), หน้า 285-292.

[60] ชิฮาบุดดีน อะฮฺมัด บินอิดรีซ อัลเกาะรอฟีย์, *อัสสะคีเราะฮฺ*, ตรวจทานโดย มุฮัมมัด บูคุบซะฮฺ (บัยรูต: ดารุลฆ็อรบฺอัลอิสลามีย์, 1994).

[61] อบูบักรฺ มุฮัมมัด บินอับดิลละฮฺ บินมุฮัมมัด บินอัลอะเราะบีย์ อัลมุอาฟิรีย์ อัลอิชบีลีย์, *ซิรอญุลมุฮฺตะดีนฟีอาดาบิศศอลิฮีน*, ตรวจทานโดย มุฮัมมัด บินอัลอะมีน บูคุบซะฮฺ อัลฮะซะนีย์ (บัยรูต: ดารฺอิบนิฮัซมินลินนัชริวัตเตาซีอฺ, 1430).

สำเนาต้นฉบับลายมือจากห้องสมุดส่วนตัวของชัยคฺบูคุบซะฮฺﷺและได้ร่วมกันตรวจทานจัดพิมพ์ระหว่างตัวชัยคฺเองﷺกับ ดร.บัดรฺ ลูกศิษย์ของท่าน[62]

หนังสือเล่มนี้ นับเป็นอีกหนึ่งในความพยายามของตัวชัยคฺบูคุบซะฮฺﷺกับ ดร.บัดรฺ ในการเผยแผ่หนังสือที่เสนอหลักศรัทธาของชาวซะลัฟอย่างเป็นรูปธรรม หนังสือเล่มนี้มีการระบุถึงหัวข้อการศรัทธาหลายประการ ทั้งเรื่องการสถิตเหนือบัลลังก์ของพระองค์อัลลอฮฺอันเป็นการสถิตด้วยกับซาต (ตัวตน) ของพระองค์จริง ๆ[63] และการเชื่อฟังผู้นำมุสลิมพร้อมเตือนให้ระวังความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างประชาชนกับผู้นำมุสลิมตลอดจนการห้ามการแข็งข้อคิดกบฏต่อผู้นำมุสลิม เรื่องนี้ทั้งหมดเป็นมติเอกฉันท์ของบรรดาสาวกﷺ[64] ความสำคัญของหนังสือเล่มนี้สะท้อนให้เห็นผ่านการที่ท่านอัลลามะฮฺ บักรฺ อบูซัยดฺﷺเองก็ได้ทำการตรวจทานจัดพิมพ์หนังสือเล่มนี้และยังได้เขียนอารัมภบทอันทรงคุณค่าขึ้นในตอนต้นของหนังสือ[65] ผลงานชิ้นนี้นับเป็นหนึ่งในบรรทัดฐานสำคัญที่สามารถใช้ตอบโต้พวกอิควานในบ้านเมืองของเราซึ่งมักชอบพูดลอย ๆ ว่า "การตามซะลัฟไม่ผูกขาดอยู่กับใครคนใดเป็นกรณีพิเศษ" **หากพวกเขาพูดประโยคทำนองนี้ออกมา ก็ต้องให้พวกอิควานอธิบายว่า การตามซะลัฟผ่านตำราเล่มนี้เพียงพอหรือไม่สำหรับการตามซะลัฟอย่างเป็นรูปธรรม!**

ผลงานทางวิชาการและบทบาทการทำงานศาสนาของชัยคฺบูคุบซะฮฺยังมีมากมายกว่านี้ แต่ที่ข้าฯ กล่าวไปอย่างสังเขปนี้ ก็เพียงพอแล้วที่จะทำให้เราทราบถึงความรู้และความ

---

[62] อบูมุฮัมมัด อับดุลวะฮฺฮาบ บินอะลีย์ บินนัศรฺ อัลบัฆดาดีย์ อัลมาลิกีย์, *ชัรฮุอะกีดะฮฺอัลอิมามมาลิกอัศเศาะฆีรอบีมุฮัมมัดอับดิลละฮฺบินอบีซัยดฺอัลก็อยเราะวานีย์*, ตรวจทานและจัดพิมพ์โดย อบูอุวัยซฺ มุฮัมมัด บูคุบซะฮฺ อัลฮะซะนีย์ อัตติฏฺวานีย์ และ อบุลฟัฎลฺ บัรดฺ อัลอัมรอนีย์ อัฏฏ็อนญีย์ (บัยรูต: ดารุลกุตุบอัลอิลมียะฮฺ, 1423).

[63] เรื่องเดียวกัน, หน้า 25.

[64] เรื่องเดียวกัน, หน้า 137.

[65] อิบนุอบีซัยดฺ อัลก็อยเราะวานีย์, *มุก็อดดิมะฮฺอิบนิอบีซัยดฺอัลก็อยเราะวานีย์ลิกิตาบิฮิอัรริซาละฮฺ*, ตรวจทานโดย บักรฺ บินอับดิลละฮฺ อบูซัยดฺ (อัรริยาฎ: ดารุลอาศิมะฮฺ, 1414), หน้า 5-50.

จริงใจต่อศาสนาในตัวของท่านชัยคฺ แม้ว่าตัวของท่านชัยคฺเองก็ไม่อาจรอดพ้นจากความผิดพลาดทางวิชาการก็ตาม

สำหรับอัลฮาฟิซฺ อะฮฺมัด อัลฆุมารีย์ นั้น แม้จะเป็นนักปราชญ์ฮะดีษที่มีความรู้กว้างขวางซึ่งเกิดจากการค้นคว้าที่หนักหน่วงของท่าน แต่นั่นก็ไม่ได้ทำให้ท่านรอดพ้นจากความหลงผิดประการอื่น ๆ แต่อย่างใด ท่านอัลลามะฮฺอัลมุฮัดดิษ ชัยคฺฮัมมาด บินมุฮัมมัด อัลอันศอรีย์ﷺได้กล่าวยอมรับถึงความรู้ของ อัลฮาฟิซฺ อัลฆุมารีย์ ไว้ว่า

أحمد الغماري لم يأت بعدَه مثله في علم الحديث، ولا أرى أحدًا يدانيه فيه، وقد أدركتُه.

"อะฮฺมัด อัลฆุมารีย์ ยังไม่มีผู้รู้คนใดที่มาถัดจากเขาสามารถที่จะมีความรู้เสมอเหมือนเท่าเขาได้ในศาสตร์แห่งฮะดีษ และข้าฯ ยังไม่พบใครคนใดจะใกล้เคียงกับเขาในเรื่องความรู้ฮะดีษ และข้าฯ ได้ทันพบเขาแล้ว"[66]

หากตัดประเด็นเรื่องพระนามและคุณลักษณะของอัลลอฮฺﷻออกไปจากการพิจารณาแล้ว ยังมีความหลงผิดปรากฏอยู่ในงานเขียนของท่านอีกมากมายหลายประเด็น โดยเฉพาะประเด็นในเรื่องของความเคารพที่ท่านมีอย่างเลยเถิดต่อลูกหลานของท่านนบีﷺ, ความเป็นศัตรูต่อเศาะฮาบะฮฺบางท่านและการสนับสนุนการปลูกสร้างอาคารลงบนกุบู้รของเหล่าคนดี ทั้งหมดนี้ คือเรื่องที่เป็นที่รับรู้กันในวงวิชาการสำหรับคนที่ติดตามผลงานหนังสือของชัยคฺอัลบานีย์ﷺมาโดยตลอด

ความรู้และประวัติชีวิตของท่านชัยคฺบูคุบซะฮฺﷺยังมีแง่มุมอีกมากมายสำหรับผู้แสวงหาความจริง โดยเฉพาะความซื่อสัตย์ของท่านในการรักษาสัจธรรมที่บรรพบุรุษผู้ทรงเกียรติของท่านได้ประกาศออกไปและสืบทอดรักษาไว้ นั่นคือ ตัวของท่านนบีมุฮัมมัดﷺและเหล่าอัครสาวกของท่านนบีﷺทุกคน ตลอดจนความบริสุทธิ์ใจในการแสวงหาความจริงเท่าที่ปรากฏให้เราเห็นจากชีวิตของท่าน ความเป็นลูกศิษย์คนสนิทที่ชัยคฺมีกับท่านอัลฮาฟิซฺ

[66] อับดุลเอาวัล บินฮัมมาด อัลอันศอรีย์, *อัลมัจมูอฺฟีตัรญะมะฮฺอัลอัลลามะฮฺอัลมุฮัดดิษอัชชัยคฺฮัมมาดบินมุฮัมมัดอัลอันศอรีย์เราะฮิมะฮุลลอฮุตะอาลาวะซีเราะติฮิวะอักวาลิฮิวะเราะฮะลาติฮิ*, เล่ม 1 (อัลมะดีนะฮฺอัลมุเนาวะเราะฮฺ: ม.ป.พ., 1422), หน้า 598.

อัลซุมารีย์ ไม่ส่งผลให้ตัวท่านคลั่งไคล้ครูของท่านเองเหนือสัจธรรม แม้ว่าอัลฮาฟิซฺ อะฮฺมัด อัลซุมารีย์ จะมีฐานะทางวิชาการยิ่งใหญ่มากเพียงใดก็ตามแต่ในโลกอิสลาม

จากปูมหลังที่กล่าวมาทั้งหมด จึงเป็นเหตุผลที่ทำให้ข้าฯ ประพันธ์หนังสือเล่มนี้ขึ้นมา เพื่อแจกแจงถึงข้อเท็จจริงของบรรดาผู้รู้และการแสวงหาความรู้ของข้าฯ สืบเนื่องจากยังมีผู้คนในสังคมบางส่วนเกิดข้อกังขาในเรื่องนี้อยู่ตลอดเวลา

อามีน ลอนา

21 เราะญับ 1446